

kind & samenleving

KIND & RUIIMTE

DECEMBER - 2016

editie 12

INHOUD

Spelen, ondanks alles - p.3

An Piessens neemt afscheid - p.4

Let the Beast go! - p.6

Met kinderen op verkenning door het museum

Ruimte te veel? - p.9

Een betere aanpak voor wijken met hoogbouw

Column door Peter Dekeyser - p.13

Een stad zonder speeltuin - p.14

In Mechelen gaan ze voor een gedurfde aanpak

Ontspannen, ontdekken en ontmoeten - p.17

Hoe maak je een leefbare woonstraat waar?

Vijf minuutjes tijd? - p.19

Geflitst - p.20

Veroverd met krijt

foto cover : Carmen De Vos

Editio

Spelen, ondanks alles

Soms lijkt het futiel, wat wij bij Kind & Samenleving doen. Hoe kun je nu dromen van meer speelruimte, of van een kindvriendelijk beleid, wanneer er kinderen verdrinken op zee, of als ratten in de val zitten in Syrië? Moet de gruwel niet eerst uit de wereld verdwijnen voor je schoonheid op de agenda mag zetten? Eerlijk, ik heb het me in dit hondsbrutale jaar wel vaker afgevraagd. En toen zag ik die foto uit de Syrische stad Douma.

Douma heeft al jaren zwaar onder de bombardementen van het regeringsleger te lijden, de kinderen zijn er gewend aan waarschuwingen dat ze niet buiten mogen spelen. Abu Ali al-Bitar, een 40-jarige schilder, wilde iets goeds doen. Daarom verzamelde hij in de omgeving resten van raketten, hij stak ze in vrolijke kleuren en maakte er schommels van. "Dit is hoe we het onmogelijke mogelijk maken", zei hij. "Dat je iets wat bedoeld was om te doden, verandert in een stuk speelgoed dat kinderen blij maakt." Op andere plaatsen in Syrië werden – vaak met minder dan niets – wonderlijke ondergrondse speeltuinen ingericht, zodat kinderen er even op adem kunnen komen. Spelen als wapen tegen de angst.

Je ziet het telkens weer, in elke oorlog. Hoe kinderen zoeken naar manieren om toch nog te kunnen klauteren, glijden, schommelen, exploreren, voetballen, touwtje springen. The Huffington Post publiceerde vorig jaar een [hallucinante fotoreeks](#). Meisjes die touwtje springen met een gasmasker op, ergens bij de zuidkust van Engeland. Kinderen die met poppen in de weer zijn tussen een verzameling granaten, in Munchen. Pales-

tijnse jongens met een autootje dat versierd is met slingers, in de verwoeste straten van Gaza. Die beelden doen niets af aan de immense horror, of aan de schande dat er onnoemelijk veel kinderen sterven in conflicten waar zij niets mee te maken hebben. Ze leren ons wel iets over de betekenis van spelen. We zijn wel eens geneigd dat te zien als een tijdverdrijf voor wie nog te jong is om iets beters te bedenken. Dat is het niet. Spel is voor kinderen een manier om hun omgeving te begrijpen, om vat te krijgen op gebeurtenissen en hun gevoelens uit te drukken. Misschien is het zelfs wat kunst is voor volwassenen: schijnbaar nutteloos, maar troostend, en een vorm van rebellie tegen het lelijke in de wereld. En nee, dat is dus niet futiel. Niet voor de kinderen, en ook niet voor de volwassenen die in hen de toekomst blijven zien.

Kaat Schaubroeck

Speelverleden

An Piessens blikt terug op zes jaar als directeur van Kind & Samenleving

“Spelen kan je niet plannen. Je kan het hooguit mogelijk maken. En dat moeten we uit alle macht doen.”

Waarom spelen kinderen?

Ik zou het na al die jaren nog niet weten.

Omdat ze mensen zijn, denk ik.

Spel is iets bijzonders. Nu ik afscheid neem bij Kind & Samenleving en dus ook de vraag krijg om terug te blikken, is spel datgene wat me het meest raakt en blijft boeien. Hoeveel onderzoek we daar ook naar doen, het blijft iets wat in wezen moeilijk te grijpen valt. Ik weet wel dat we spel voor van alles nuttig vinden. Daar kom ik nog op terug. Maar echt, begrijpen we dat nu al echt helemaal?

Kinderen kunnen bijvoorbeeld met 4 woorden een hele fantasiewereld opstarten. Dat blijft me verbazen. In die fantasiewereld is veel mogelijk en zijn sommige dingen heel strikt. Als mijn dochter tegen mij zegt ‘en dan was jij de mama en ik het kindje’, dan zijn we een andere mama en een ander kindje. We spreken om te beginnen al een andere taal (om een of andere reden moet dat Barbie-taal zijn). Niet alleen onze taal, maar ook onze relatie is helemaal anders geworden.

Regelmatig vind ik in ons huis een hele opstelling van speelgoed dieren terug. Op de rand van de sofa, in het midden van de woonkamer, op de eettafel. Soms begin ik dan te mop-peren over speelgoed dat opgeruimd moet worden. En soms kan ik dan een stap terug-zetten en de schoonheid zien van die ongelooflijk onpraktische opstelling. (De symmetrie! Het geduld!) Als onze woonkamer eruitziet alsof er een bom ontploft is, dan weet ik dat er intens gespeeld is. Dat stelt me gerust.

Die interesse in spel kwam niet uit het niets. Toen ik 15 was, begon ik aan de toenmalige cursus ‘animator in het jeugdwerk’, een startschot voor jaren aan speelpleinwerk en kindervakanties. Ik heb het nochtans weer moeten leren, dat spelen. Ik was om allerlei redenen oud toen ik 15 jaar was, en ben gaandeweg wat jonger geworden. Al modderend, klooiend, verstoppertje spelend. Deugd dat ik daarvan had.

Maar toch. Toen ik bij Kind & Samenleving begon te werken als directeur, had ik het spelen alweer afgeleerd. Blijkbaar doe ik dat snel. Maar ik mocht het dus opnieuw ontdekken, want in veel van wat Kind & Samenleving doet, staat het spel op de voorgrond. Dat heeft uiteraard te maken met de inbedding in het jeugdwerk, maar ook met interesse in wat kinderen tot kinderen maakt. Jan Van Gils, de stichter van Kind & Samenleving en mijn voorganger, bracht het belevingsonderzoek binnen in het Vlaamse jeugdwerklandschap.

Die traditie zit heel sterk in de organisatie, ook al wordt de term niet altijd gebruikt. De niet aflatende nieuwsgierigheid naar wat kinderen (en meer precies: die kinderen in die context), beweegt, is iets wat ik ook wil koesteren in mijn verdere werk.

Kinderen spelen. Ze doen ook veel andere dingen, maar het spel dringt zich op, dringt doorheen andere tijdsordes en is iets wat nodig lijkt te zijn. Niets zo aanlokkelijk om te beginnen spelen als moeten wachten in een rij. Er zijn er dan snel een paar die iets anders gaan doen. Duwen, trekken, een klapspelletje, lachen.

De collega's hebben daar al veel en zeer mooi over geschreven. Dat hoef ik hier niet te herhalen. Maar er zijn twee dingen die me wat zorgen baren.

Mijn eerste zorg is dat we dat spel al te vaak proberen te kanaliseren, te instrumentaliseren. Nuttig maken voor iets anders. In de eerste plaats een betere ontwikkeling van kinderen. Daardoor wordt spel ingeschreven in de ontwikkelingsagenda die we vooropstellen voor alle kinderen. Ongeacht het unieke kind dat we voor ons hebben. Ik denk dat we daarmee het idee kwijt geraken dat spel in eerste instantie van kinderen zelf is. We moeien ons te veel. Kinderen hebben vrije ruimte en vrije tijd nodig. Tijd vrij van bemoeienis en van andere belangen.

De tweede zorg heeft daar direct mee te maken. Wat doen we met spel dat we niet fijn en niet zinvol vinden? Met spel waarvan we het nut niet echt zien? (Ik snap bijvoorbeeld niet wat er zo fijn is aan achter elkaar rond de keukentafel hollen, maar het is blijkbaar erg plezierig.) In een samenleving die voortdurend op zoek gaat naar 'wat werkt' en 'waarom iets werkt' is spel enorm kwetsbaar. Want je kan het niet altijd verdedigen in termen van wat werkt. Is stomiteiten uithalen iets 'wat werkt'? Niet direct. Maar bij spelen hoort ook risico nemen, horen blutsen en builen. Stomiteiten. En dat is niet altijd erg, want spelen is erg serieus maar toch niet voor echt.

In spel maken kinderen zich de samenleving eigen, en maken ze hun eigen samenleving. We moeten dat als volwassenen niet altijd proberen te sturen. Spelen kan je niet plannen. Je kan het hooguit mogelijk maken. En dat moeten we uit alle macht doen. Door ruimte te maken voor kinderen en hun spel. Door in onze publieke ruimte rekening te houden met de eigenzinnigheid en opslorpende kracht van spel (want daarom kijken kinderen niet als ze een bal van straat gaan halen). Door de dagen van kinderen niet vol te proppen, en ook ruimte te laten voor nietsdoen, voor verveling en ja, dus ook voor spel.

Spelen hoort bij kinderen. Bij uitbreiding hoort het misschien wel bij ons allemaal.

Let the beast go!

Kindvriendelijke musea spelen met de grenzen van kunst

Kinderen en hedendaagse kunst, het blijft een spannende combinatie. Sommige musea maken serieus werk van een kindvriendelijke aanpak, maar mogen kinderen ook écht in interactie gaan met kunst? Dat is vaak niet alleen de keuze van de suppoost, maar ook die van de kunstenaar.

Door Wouter Vanderstede

Foto's genomen in SMAK en Verbeke Foundation.

Bewegen kinderen anders door een museum dan volwassenen? Van op een afstand bekeken niet. Sommige kinderen onderzoeken elk object heel aandachtig; andere 'zappen' heel snel en blijven alleen staan bij de objecten die hun aandacht trekken. Alleen gaat het er meestal veel fysieker aan toe: jongere kinderen rennen graag en beschouwen de ruimte en opstelling zelf als een speelterrein. Ze willen ook heel snel kunstwerken aanraken, om de vorm, het materiaal en de textuur te voelen, én om te verkennen wat het object kan en wat niet. Zit het vast? Wat gebeurt er als ik het verrol, verplaats, indruk...? Vaak willen ze ook een eigen variant creëren. Eigenlijk willen kinderen dus een zeer directe relatie met kunst aangaan. Welke hedendaagse kunstenaar droomt daar eigenlijk niet van?

Het probleem is dat in veel kunstvormen vooral het beeld centraal staat. Ik zie het ook in de academieopleiding 'monumentale kunsten', waaraan ik vorig jaar zelf ben begonnen. Zelfs in een zeer inspirerend 'multidisciplinair atelier', waar in principe alles mogelijk is, blijft de essentie van de meeste opdrachten: "Creëer een interessant beeld". Niet voor niets is

er een enorme traditie van 'beeldende kunsten'. Maar waarom zou het daarbij blijven? Waren veel avantgarde-stromingen niet net een oproep om het breder te zien? Zijn daar niet nog veel grenzen te verleggen?

Kunst die er ook voor kinderen is, vraagt dus om een minder voor de hand liggende aanpak. Eerst en vooral is er de enorme uitdaging om het beeld minder centraal te plaatsen en een interessante totaalervaring te creëren, die bovendien niet al te veel uitleg behoeft. Een belangrijk punt is bovendien dat de materialen robuust en childproof moeten zijn. Veel randvoorwaarden dus. Voor wie artistieke vrijheid voorop stelt, voelt dit al snel beklemmend aan.

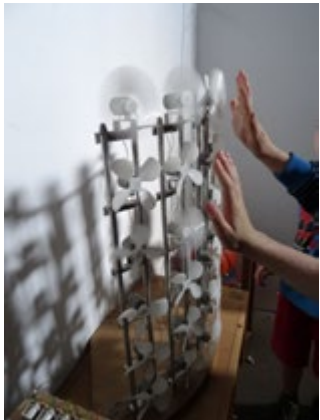
ARTISTIEKE TRIGGERS VOOR KINDEREN

Het is niet per se zo dat felle kleuren, figuratieve of eenduidig verhalende kunst kinderen het meest aantrekken. Daarin onderschat men kinderen vaak: ze staan zeker ook open voor abstracte en sobere werken, zolang die niet puur conceptueel zijn en alleen te begrijpen door heel veel uitleg.

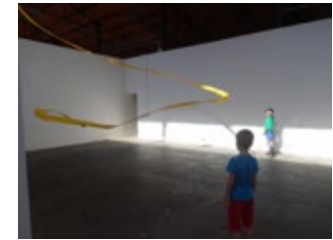
Hier volgen enkele voorbeelden van kunst die kinderen kan magnetiseren.

Fysiek contact en de mogelijkheid tot interactiviteit: kunnen/mogen voelen aan structuren, texturen, vormen... Ook ergens tussen kunnen lopen, iets mogen aanraken, of zelfs mee besturen.

Beweging, machinerie, kinetische kunst: kinderen willen bij voorkeur ook zelf kunnen bewegen, manipuleren, experimenteren...

Spanning, dramatiek en vertelkunst: kinderen houden zowel van herkenbare als meer complexe en veelduidige verhalen, van verrassing en vervreemding. Het mag griezelig of dreigend zijn (maar niet té), special effects doen het ook goed... Als ze ergens binnen kunnen kijken (bijv. capsules, vensters, kijkers...) is hun nieuwsgierigheid al snel geprikkeld.

Absurde, onverwachte combinaties, gezichtsbedrog, verbeelding, liefst ook met een glimlach of knipoog

DE GEEST VAN JAN HOET

Om te testen hoe het werkt in de praktijk, betreden we het SMAK: het museum waar de geest van Jan Hoet rondwaart, de man die hedendaagse kunst dichterbij de mensen bracht. In de eerste zaal is het meteen raak: een oude Volkswagen Kever is uit elkaar gehaald en alle onderdelen zijn volgens de logica van de kunstenaar over de grond uitgespreid. Dat wekt de belangstelling van de drie broers. In het midden van de zaal hangt een omgekeerd autokarkas met drie touwen aan het plafond; binnenin liggen gezellige kussens. Ik kan nog net verhinderen dat mijn zonen het touw vastpakken en het een duwtje geven. Maar daar klinkt de stem van de Gentse suppoost: "Als ge wilt, moogt ge derin gaan zitten." De kinderen kruipen in de hangwagen en we schommelen hen voorzichtig. De andere museumbezoekers kijken ofwel geamuseerd ofwel wat geërgerd toe. Het is in elk geval de belevenis van de dag en dé herinnering aan het SMAK.

Het SMAK doet stevige pogingen om kindvriendelijk te zijn. Op een tussenverdieping kunnen kinderen met kleurige plastic objecten experimenteren. Ze maken opstellingen die met transparantmachines geprojecteerd worden en zo nieuwe beelden laten ontstaan. Al doende ontdekken ze de visuele mogelijkheden die verborgen zitten in banale objecten als bekertjes, plastic buisjes en vorken: ze experimenteren met verschillende kleurlagen en lichteffecten, en een reeks composities met organische vormen en strakke objecten passeert de revue.

Maar ook elders willen kinderen in interactie gaan met kunst; ze blijven op zoek naar interactiviteit, ook als het kunstwerk er zich minder toe leent. Installaties met projectoren dagen hen bijna automatisch uit tot schaduwspel. Bij installaties met breekbaar materiaal en bij sommige schilderijen wordt het delicaat. Hier moeten we als ouder zelf suppoost spelen: "Niet aanraken!" en "Niet rennen!" Het is balanceren op een dunne koord.

Kinderen zoeken fysieke interactie met kunst: toelaten of stimuleren?

HET BEEST VAN STEKENE

Bij The Verbeke Foundation in Stekene ontdekken we tal van inspirerende, 'kindvriendelijke' kunstinstallaties. Dat heeft te maken met de missie van de stichting, die kunst en wereld wil laten samenvallen. Ze profileren zichzelf nadrukkelijk als "een verfrissende, pretentieloze plek om naar kunst te kijken en als een subtiele kritiek op de kunstwereld."

Voor de expo 'Bewogen beweging' gaf de stichting bijvoorbeeld de opdracht aan kunstenaar/wetenschapper Theo Jansen om een 'baby-strandbeest' te maken dat ook door bezoekers kon gemanipuleerd worden. Zo kunnen bezoekers méér doen dan enkel kijken. Kinderen en volwassenen worden ertoe aangezet om zelf te ervaren hoe het mechanisme van de 'wildebeesten' werkt. Het effect op onze kinderen? Enkele weken na het bezoek werd een eerste experimenteel prototype van een 'lego-wildebeest' op poten gezet.

Ruimte te veel, een luxeprobleem?

In een tijd waarin de ruimte schaars wordt, lijken sommige modernistische hoogbouwwijken net met een overschot te kampen. Tussen rechte betonnen stroken, uitgestrekte parkeerpleinen en siergroen valt voor kinderen en jongeren in de wijk echter weinig te beleven. Hoe kan het beter? Een zoektocht op basis van onze bevindingen in de wijk Linkeroever, in Antwerpen.

Door Francis Vaningelgem

RECHTE LIJNEN EN DOODSE RUITES

We stelden het herhaaldelijk vast tijdens de opmaak van speelweefselstudies in wijken met aanzienlijk wat hoogbouw: de ruimte tussen de gebouwen is er weinig kwaliteitsvol. Vaak worden de appartementsblokken netjes op een rij geplaatst, met daarrond grasperkjes en een dambord van rechte straten. Die drang naar strakke lijnen en beheersbaarheid beperkt echter de mogelijkheid om een open ruimte te creëren waar voor bewoners ook iets te beleven valt. De troosteloze inrichting nodigt nauwelijks uit tot ontspannen, ontdekken en ontmoeten. Nochtans is dit een voorwaarde om te kunnen spreken van kindgerichte publieke ruimte.

Het stratenpatroon kan je uiteraard niet van de ene dag op de ander zomaar aanpassen. Maar snelle en kleine ingrepen kunnen een wereld van verschil maken.

ACTIEVE EN AUTONOME VERPLAATSINGEN STIMULEREN

Kindgerichte ruimte moet kinderen en jongeren de kans bieden om autonoom op pad te gaan. Zo vergroot je niet alleen hun actieradius, maar werk je ook mee aan een gezondere levensstijl. Als kinderen zich actiever door hun buurt bewegen, kan dat bijvoorbeeld ook een zinvolle manier zijn om overgewicht tegen te gaan.

Maar veel van de hoogbouwwijken zijn ontwikkeld op maat van het gemotoriseerd verkeer. Die radicale ontwerpkeuze uit het verleden zadelde kinderen en jongeren nu op met een beperkte bewegingsvrijheid. Zelfs de zogeheten buurt- en woonstraten hebben vaak de inrichting en breedte van invalswegen of brede lanen. Die lanen zijn moeilijk oversteekbaar, weinig belevingsvol en moeilijk bruikbaar voor kinderen en jongeren. Daarbij komt dat op zeer strategische kruispunten vaak geen degelijke verkeerslichten zijn.

RUIMTE BIJ DE DEUR

Veel van de hoogbouw wijken die we bezochten, werden zo ontwikkeld dat automobilisten op of in een parking konden parkeren. Het padensysteem voor voetgangers is er dan ook vooral beperkt tot een verbinding tussen de parkings en de ingangen van de appartementsgebouwen. De logica van voetgangers- en fietsverplaatsingen wordt amper gevolgd. (Half)ondergrondse parkeergarages zitten soms als vreemde elementen in het weefsel en maken het moeilijk om een aangename verblijfsruimte te creëren. Nochtans zijn die directe omgeving en de onderste verdieping van de appartementsgebouwen van cruciaal belang voor kinderen en jongeren. Die publieke ruimte leunt immers het dichtst aan bij hun privéruimte: het is hun eerste contact met de buitenwereld en een ideale oefenruimte om zich vrijer te verplaatsen. Hen opzadelen met veel gemotoriseerd verkeer en (dus) een onveiligheidsgevoel als ze uit hun appartementen komen, is niet fair. Een degelijk padensysteem, en een betere inrichting van de directe omgeving zijn dan ook wezenlijk.

Voorbeelden uit Berlijnse appartementswijken: de ruimte aan de ingangen straalt geborgenheid uit, heeft een logisch padensysteem tussen de verschillende ingangen en is autoarm.

Fietsen in Linkeroever.

Wat zeggen kinderen?

In Linkeroever deden we een bevraging bij kinderen en jongeren over het gebruik van de fiets in hun wijk. De fiets, zo merkten we, is er geen evidente keuze. Er is een zeer beperkte fietscultuur in Linkeroever. Ongeveer 7 op 10 van de bevroegde kinderen gebruikt er de fiets nooit, zelden (enkele keren per jaar) of af en toe (enkele keren per maand). Nochtans geeft een grote groep kinderen aan dat ze graag meer zouden fietsen. Waarschijnlijk zijn het de ouders die beperkingen opleggen, omdat ze zelf niet veel fietsen en de verkeerssituatie als onveilig inschatten voor hun kinderen. Kinderen en jongeren in Linkeroever gaven aan dat volgende elementen hen belemmeren om te kiezen voor de fiets: te snel rijdende auto's en bussen, gevaar voor openslaande autodeuren, slechte zichtbaarheid, moeilijke oversteekbaarheid van bepaalde kruispunten. Ook de mogelijkheid om je eigen fiets te kunnen stallen en herstellen is een belangrijke factor bij dagdagelijkse verplaatsingen.

Bovenlokale fietspaden, goed voor kinderen en jongeren uit de buurt?

Toch heeft de stad al fors geïnvesteerd in kwaliteitsvolle bovenlokale fietsinfrastructuur. Door observaties, gesprekken en terreinbezoeken merkten we dat die vooral gericht is op de doorgewinterde fietsers die snel van punt A naar punt B willen gaan en de verkeersveiligheid goed kunnen inschatten. Kinderen en jongeren uit de buurt/wijk gebruiken ze nog weinig. Ook een veilige aansluiting met de buurten en voorzieningen uit de wijk verdient meer aandacht.

Een zee van mogelijkheden

Nochtans zijn er veel ruimtelijk kenmerken aanwezig die het fietsen kunnen stimuleren. Er is een zee aan ruimte. Er zijn weinig hellingen. Ook de afstanden voor dagelijks verkeer (bakker, school, ...) zijn beheersbaar voor kinderen en jongeren. Wat vooral ontbreekt is een veilige en beleefbare (lokale) fietsinfrastructuur, die rekening houdt met de knelpunten die kinderen en ouders ervaren. Daarna kan men het fietsen zowel bij kinderen als ouders stimuleren.

BREDE LANEN ZIJN NAUWELIJKS OVERSTEEKBAAR

We zagen veel brede lanen. Zelfs de zogeheten buurt -en woonstraten hebben de inrichting en breedte van een invalswegen of brede lanen. Het gevolg is dat deze brede lanen moeilijk oversteekbaar, weinig belevingsvol en moeilijk bruikbaar zijn voor de kinderen en jongeren. Daarbij komt dat op zeer strategische kruispunten een degelijke verkeerslichtensignalisatie niet aanwezig is. Er is een duidelijke noodzaak om de brede lanen kindgericht te maken. Hiervoor zijn verschillende oplossingen mogelijk. Voor Linkeroever werkten we richtlijnen (zie kader) uit voor de verschillende types straten. De categorisering van het mobiliteitsplan werd hier als basis genomen.

Een speelweefselplan voor Linkeroever als opstap naar meer beleefbare en veiligere publieke ruimte voor buurt en wijk.

Richtlijnen gekoppeld aan categorisering starten												
TYPERING UIT MOBILITEITSPLAN	CONFLICTSITUATIES VERMIJDEN			VERTRAGEN SNELHEDEN GEMOTORISEERD VERKEER			FIETSINFRASTRUCTUUR			ANDERS GEBRUIK		
	Verminderen van terugdraaipunten	Verkorten van oversteeftijd	Conflictvrije verkeerslichten regulatie	Poort-effect	Asverschuingen	Ver-smallen van de rijweg	Fiets-corridor	Fiets-straat	Toeganke-lijk en com-fortabel	Pleinen	Anders gebruik	Park-strips
Hoofdstraat en stads-weg.	*	*	*	*			*		*			*
Buurtstraten	*	*	*	*	*	*		*	*	*	*	*
Brede lanen getypeerd als woonstraat.	*	*	*	*	*	*			*	*	*	*
	*	*	*	*	*	*			*			*

EEN BETER IMAGO VOOR DE HOOGBOUWWIJK

Hoogbouwwijken hebben niet altijd een even goede reputatie. Ook veel kinderen en jongeren geven aan dat ze als ze volwassen willen vertrekken uit de wijk. Werken aan een ruimtelijke en sociale omgeving waar de bewoners fier op kunnen zijn, is dan ook een uitdaging voor vele steden met hoogbouwwijken. Ruimtelijke oplossingen en voorzieningen kunnen zeker hun steentje bijdragen, maar activiteiten zijn even belangrijk.

In Linkeroever is er al sterk geïnvesteerd in de grote gebieden en ruimten net aan de rand van de wijk. Maar die zijn niet altijd goed bereikbaar voor kinderen. De buurt- en wijkruimten hebben een inhaalbeweging nodig. Een kwaliteitsvolle uitwerking, een duidelijke herkenning en positieve sfeer van dergelijke plekken is noodzakelijk.

Je kunt uiteraard ook een positief imago creëren door kinderen en jongeren zelf meer ruimte en mogelijkheden te bieden om initiatief te nemen. Niet alles dient voorgeprogrammeerd te zijn: kinderen mee laten bouwen aan de toekomst kan net een gunstig effect hebben op hun relatie met de buurt.

Foto links (boven) :Wijkspeelruimte Bonnevie [Molenbeek] geeft de wijk een duidelijk gezicht.

Boven rechts : Bouwspelplaats

Onderaan: speelruimte, skateruimte, moestuinen aan ADK (foto's Ostcollective en ADK, Brussel). Kinderen en jongeren maken zelf hun park. De ruimte wordt ter beschikking gesteld door Leefmilieu Brussel.

Onderaan rechts: In Luchtbal bijvoorbeeld, in Antwerpen, wordt er vanuit de stadsdiensten, CC Luchtbal en JES sterk ingezet op gemeenschapsvorming en sociale dynamiek, met bijzondere aandacht voor jongeren. Concreet krijgt dit vorm door zelf gemaakte speelruimtes, tijdelijke installaties en vraaggestuurde jeugdactiviteiten.

Column

Dertig zeerovers in een harington

Door Peter Dekeyser

Mijn werk durft afwisselend te zijn. Zo ben ik onlangs professioneel gaan bootje varen in Aalst.

“Zaterdagmiddag moet ik werken!” zei ik tegen mijn vrouw.

“Oké,” reageerde ze, “wat moet je doen?”

“Ik ga bootje varen!”

En inderdaad, de Dender onveilig maken, samen met een stel letje zeeroverskinderen, was die dag echt mijn job: ook kleine zeerovers hebben recht op een eigen mening. Inspraak, daar was het ons om te doen. Over speelkansen in de binnenstad van Aalst, in opdracht van het stadsbestuur.

“Aha,” dacht ik toen ik vanuit de verte onze schuit zag liggen: “de Kastaar, een passende naam!” In een foldertje las ik hoe veelbelovend die Kastaar wel was: er werd melding gemaakt van het mooi panoramisch zicht dat je zowel bovendeks als in de salonruimte hebt. Verder werd de wendbaarheid van de schuit geprezen, en besloot de tekst met de mededeling dat inschepen op de Kastaar romantisch, rustgevend en verrassend is.

Oké, dat klonk goed! Kinderen aan boord, landrotten (zwaaiende ouders, grootouders...) op de kaai, en de Kastaar meerde vlotjes af. Die wendbaarheid!

Een boot mag dan wel een sfeervolle setting zijn. Als je er zoals wij inspraak op wil houden, kent hij zijn beperkingen. Dertig zeerovertjes in het benedendek, als haringen in een ton... Dat geeft een sympathiek gewriemel en gestommel, gestruikeld over jassen die half over de stoel hangen, een ellenboog die in contact komt met de neus van een ander, tenen waarop wordt getrapt... en meer van dat fraais. Romantisch en rustgevend, absoluut.

En dan was er nog dat panoramisch zicht... Al had de Kastaar raampartijen van hier tot ginder, het was niet mogelijk daar ook doorheen te kijken. De ademtocht van onze jonge maritieme helden zorgde voor een solide damplag op de ruiten. Ze maakten echter van de nood een deugd: een prima kans om op die ruiten te tekenen.

En levert dat nu ook iets op? Ooit vroeg iemand me: “Die kinderinspraak, ik neem aan dat ik me daar niet al te veel bij moet voorstellen, hetgeen daar inhoudelijk uit komt, bedoel ik.” Zo denken volwassenen wel vaker. Ze menen dat kinderinspraak weliswaar fotogeniek is, en sympathiek, en dat kinderen er nog iets bij leren ook, maar dat het verder volstrekt nutteloos is. Ze denken dat het uitspraken oplevert waarbij een volwassene eens schamper glimlacht en denkt: “Ha ha ha, die kinderen toch.”

Hoe zeg je zo’n volwassene dat hij het fout heeft? Hoe maak je duidelijk dat kinderen, die weliswaar het roemruchte niveau van de volwassene nog niet hebben bereikt, toch in staat zijn authentieke redeneringen te maken? Zelf steek ik er alvast steeds weer wat bij op. Op de Kastaar ontstond bijvoorbeeld een gesprekje over schoonheid. Kinderen koppelden nadrukkelijk functie aan schoonheid. Een plek werd mooi bevonden naarmate er voor hen meer te beleven was. “Het is mooi WANT je kunt er dingen doen.” Ik probeerde er hen nog even op te wijzen hoe je schoonheid ook los kunt zien van de functie. “Voor kinderen moet het niet mooi zijn, maar bruikbaar”, reageerde een zeeroversmeisje stellig. En kijk, de Kastaar maakte zijn belofte dan toch nog waar: de tocht was werkelijk verrassend.

Stad zonder speeltuin

En toch zijn er volop speelkansen in Mechelen

Op 20 september organiseerden we voor de derde keer onze excursie ABC Speelruimten. Dit keer ontdekten we speelkansen in Mechelen, waar ze voluit voor een gedurfde, reatieve aanpak gaan. Een fotoverslag.

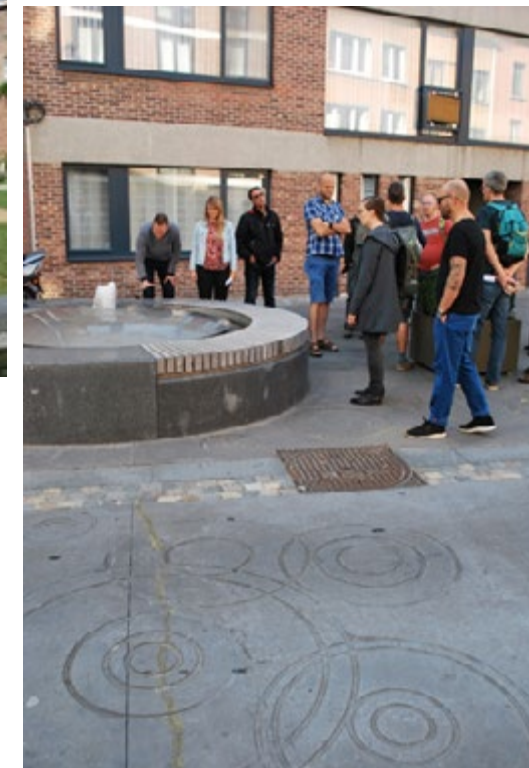
Door Francis Vaningelgem

Met dank aan Stad Mechelen (Herman Beyens), Jan Luyckx (Planckendael) en Serge Depraetere (Playful), Wouter Vanderstede (K&S en trotse inwoner Mechelen) en Els Teunissen (Thomas More) voor de rondleidingen en deskundige uitleg.

Meer foto's op [onze website](#).

SPELPRIKKELS IN DE BINNENSTAD

Mechelen doet wat veel steden niet durven: het koos voor een binnenstad zonder formele of klassieke speelruimten. De laatste jaren heeft men sterk ingezet op een autoluwe binnenstad en werden spelprikkels geïntegreerd in het publiek domein: die zijn strategisch geplaatst, en nu eens subtiel, dan weer nadrukkelijk aanwezig. In combinatie met de pleinen en parken zorgen ze voor voldoende speel- en ontspanningskansen voor kinderen en jongeren. Ook dagjesmensen en toeristen profiteren van de aantrekkelijke publieke ruimte en de bijzondere spelprikkels.

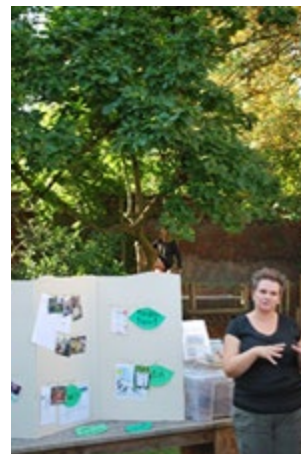
FOCUS OP WATER

Op veel plaatsen in de binnenstad ligt de focus op water, altijd geliefd bij kinderen. Mechelen koos er bovendien voor om de Vlieten te herwaarderen: dat zijn oude waterlopen, die in een stad vaak overwelfd zijn, maar die hier op enkele plaatsen weer zijn opengelegd. Op die manier kan er interactie ontstaan tussen het water, de buurt en spelende kinderen.

AVONTUURLIJKE SPEELKANSEN VOOR SCHOOL EN BUURT

De speelplaats van de Thomas More-school werd, samen met enkele leerkrachten, kinderen en buurtbewoners, omgetoverd tot een avontuurlijke speelzone die ook gebruikt kan worden door de buurt. Hier staan geen speeltoestellen, maar kunnen kinderen zich volop uitleven tussen zelf getimmerd meubilair, constructiemateriaal en een groene omgeving. Ze kunnen er bouwen (met hout, stenen en takken), 'koken' (dankzij een afgeleefde spoelbak en keukenconstructie), het podium inpalmen (want veel kinderen dansen graag), relaxen... De hele inrichting werd gerealiseerd met een beperkt budget.

HET VERHAAL VAN PLANCKENDAEL

Een heel ander verhaal kregen we te horen in Planckendael, dat zich niet alleen profileert als dierenpark, maar ook volop investeert in een aantrekkelijke, afwisselende en speelse plek. Uiteraard vraagt dit ook letterlijk ruimte: soms passeren er op vijf minuten tijd wel driehonderd kinderen tegelijk, die daar bijvoorbeeld op klasuitstap zijn. Bovendien moet alles kwaliteitsvol, duurzaam en veilig zijn, maar dat staat de creativiteit van de ontwerpers duidelijk niet in de weg. Zo werd een tribune (voor vogelshows) tegelijk ook een speelruimte, aan de ingang van een gebouw kwamen avontuurlijke speelmogelijkheden, afgedankte auto's werden geïntegreerd, er zijn vloten waar kinderen mee over het water kunnen varen... Veel van deze ontwerpen beginnen bij een duidelijk idee en een schets en worden dan gaandeweg verder technisch uitgewerkt.

Een straat als speelruimte

Het kan, maar het blijft een spannende oefening

Bij Kind & Samenleving zijn we ervan overtuigd dat kinderen voluit moeten kunnen spelen, niet alleen in de achtertuin, maar ook in de natuur, in de publieke ruimte, en zelfs op straat. Daarom willen we werk maken van straten die niet louter gemaakt zijn om je efficiënt en heelhuids van A naar B te begeven, maar waar kinderen kunnen ontspannen, ontdekken en ontmoeten. We geloven dat het kan, maar we stelden op het terrein wel heel wat uitdagingen vast.

Door Peter Dekeyser

In 2014 werkte Kind & Samenleving, met steun van de Vlaamse Overheid, een project 'woonstraat' uit. Daaruit haalden we heel wat inzichten over de kansen die de straat biedt als deel van een speelweefsel. Tegelijk stelden we ook zes specifieke spanningsvelden vast. Spanningsvelden waar je – zelfs met goede wil van alle betrokkenen – toch op botst.

Spanningsveld 1: 'verkeersveiligheid – beleving'

Belevingskansen creëren voor kinderen (en voor andere speelse mensen), het is een mooi principe, maar de druk van het verkeer blijft dwingend. Of je het nu wilt of niet: de woonstraat is een verkeerslint, gericht op de wegcode en op snelle lezing door de chauffeur. Beleefbaarheid en verblijfskwaliteit staan dan ook onder druk. Het woonerf biedt hier allicht het meest perspectieven, maar hoe dan ook is er de confrontatie van spelen en verkeer.

Spanningsveld 2: 'standaardwerk – maatwerk'

Men kan voor elke (her)aanleg van een woonstraat unieke oplossingen bedenken, maar dat lijkt niet realistisch en betaalbaar. Kan je je dan beperken tot standaard oplossingen? Hoe fijn is een straat wanneer ze is uitgerust met diezelfde, in elke andere woonstraat terugkerende ruimtelijke oplossingen?

Spanningsveld 3: grijs – kleuren

Natuurlijk is 'kleur' niet gelijk te stellen aan 'kindvriendelijkheid', maar vaak zal meer kleur toch aan de orde zijn. Vanuit esthetisch oogpunt wordt echter vaak gestreefd naar sobere kleurschema's, en wil men overdaad, schreeuwerigheid, versnippering en kitsch vermijden. Esthetische overwegingen en kindvriendelijkheid blijken dan niet zo makkelijk te verzoenen.

Onder de noemer 'Woonstraat' werkte Kind & Samenleving in Leuven (Lindensestraat) en Antwerpen (Florastraat) twee pilootprojecten uit. Bedoeling was onze inzichten te vergroten in de straat als wezenlijk onderdeel van een speelweefsel en in de mogelijkheden om de beleefbaarheid te versterken. We hebben er, onder meer samen met kinderen, bekeken hoe de straat beter kon worden ingericht. Dit leidde tot de [publicatie](#)

Het werd een speelse brochure die alle burgers met kindvriendelijke dromen voor hun straat wil inspireren om concreet aan de slag te gaan: de straat veroveren én kinderen meer ruimte geven.

Spanningsveld 4: parkeerdruk – design for all

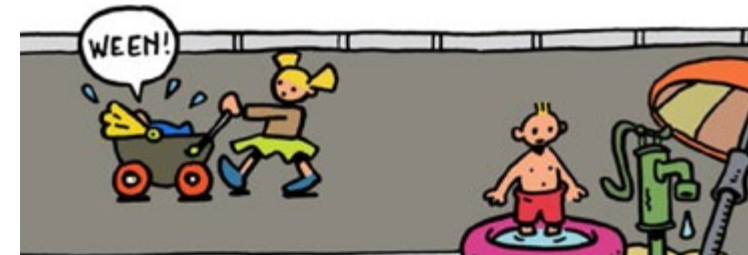
'Design for all' beoogt een inclusieve en integrale benadering bij het ontwerpen van publieke ruimte. Met het oog op 'ontspannen, ontdekken en ontmoeten' is dat zonder meer een zinvol streven: hoe kan een publieke ruimte werken voor het merendeel van de potentiële gebruikers? Daar staat tegenover dat geparkeerde auto's een enorme impact hebben op de beleefbaarheid van de publieke ruimte. De kracht van een woonstraat als belevingsruimte neemt toe naarmate er minder auto's staan, maar dat blijft een moeilijk werkpunt.

Spanningsveld 5: speeltoestel - wetgeving

Speeltoestellen in de publieke ruimte zijn een voor de hand liggende manier om beleefbaarheid te versterken. Maar door het inplanten van zo'n toestel kan de plek worden beschouwd als een speelterrein, waardoor ze ook gebonden is aan de wetgeving 'uitbating speelterreinen'. Vanzelfsprekend is die wetgeving niet specifiek geënt op verkeerssituaties. Een veilige speelruimte en een speelse straat zijn daardoor niet altijd compatibel.

Spanningsveld 6: structurele lange termijn – tijdelijke ingrepen

Tijdelijke ingrepen bieden sterke mogelijkheden. Denk maar aan speelstraten, woonstraten, tijdelijk verkeersvrije straten. Je kunt heel snel inspelen op noden en behoeften, en het laat ook toe dat er sterke, creatieve, leuke oplossingen worden gerealiseerd. Maar net het feit dat de oplossingen tijdelijk en niet structureel zijn, vormt vaak een breekpunt. Kinderen kunnen die tijdelijkheid moeilijker inschatten. Structurele oplossingen hebben dat nadeel niet, maar zijn vaak minder sfeervol en worden zeker veel minder snel gerealiseerd.

Hoe moet het nu verder?

Met Kind & Samenleving willen we dit thema de komende jaren verder uitbenen, en de actieve en autonome verplaatsingen van kinderen en jongeren verder onderzoeken en stimuleren. In onze planning voor de komende jaren mikken we specifiek op twee aspecten:

We willen onze inzichten verder ontwikkelen en onderbouwen. We willen instrumenten uitbouwen die overheden kunnen inzetten voor kindgerichte mobiliteit.

U hoort er nog van!

Vijf minuutjes tijd?

WE KIJKEN REIKHALZEND UIT NAAR UW ANTWOORD!

Drie keer per jaar
verspreidt Kind & Samenleving de e-zines Kind & Ruimte en QuaJong.

Daar maken we telkens met groot enthousiasme werk van, en we hopen dan ook dat u er volop inspiratie en inzichten uit put. Maar we gaan er ook vanuit dat alles voor verbetering vatbaar is.

Maakt u vijf minuutjes tijd vrij
voor onze [websurvey?](#)

Geflitst

Veroverd met krijt

Het is iets van kinderen, dat tekenen met krijt op de grond. 's Zomers gaan ze aan de slag met een stukje van het trottoir of liefst nog met de hele straat, en altijd weer zijn die tekeningen een signaal: dat ze zich een stukje van de buurt durven toe-eigenen. Zie je ergens een krijttekening, dan weet je eigenlijk al dat daar goed gespeeld wordt.

Dit jaar waren er massa's tekeningen aan de Brusselse Beurs. Niet van kinderen, maar van volwassenen, die er samenkwamen na de aanslagen op 22 maart. Het was van een ontroerende eenvoud. Wij, de groten, hurkten als kinderen. We tekenden met krijt, en ik denk dat het een manier was om ons, ondanks de angst en het verdriet, opnieuw de straten van Brussel toe te eigenen.

COLOFON

Iets gelezen dat u heeft geraakt? Mail naar info@k-s.be!
Uw ideeën (complimenten, kritische bedenkingen) inspireren ons voor volgende e-zines.

Kind & Ruimte wordt 3x per jaar digitaal verspreid.

Gratis abonneren kan op www.k-s.be.

Contactgegevens

info@k-s.be
Nijverheidsstraat 10, 1000 Brussel
02 894 74 63
Verantwoordelijke uitgever
Kind & Samenleving

Werkten mee aan dit nummer:

Peter Dekeyser, Wouter Vanderstede, Francis Vaningelgem, Kaat Schaubroeck (coördinatie).
Overname van artikels uit Kind & Ruimte is geen probleem, mits expliciete bronvermelding.
Foto's, filmpjes en andere grafische elementen worden door het auteursrecht beschermd. Wil u ze reproduceren, dan moet u hiervoor de uitdrukkelijke schriftelijke toestemming hebben van Kind & Samenleving.